

**ПАРИТЕТНА ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
ЯК УМОВА СТВОРЕННЯ НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОГО
ЕГІТАРНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Алла СТЕПАНЮК

**Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
alstep@tnpu.edu.ua**

Галина ЖИРСЬКА

**Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
Наталія МІЩУК
gyrska@chem-bio.com.ua**

**Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
mishchuk@chem-bio.com.ua**

Поширення в глобальній екосистемі Земля COVID-19 та реакція провідних держав світу на адаптацію людства до існуючої загрози, змінила умови протікання освітнього процесу, перевівши його в онлайн-режим. Ще недавно процес навчання будувався на підтримці учнів одне одного, милосерді, доброти, любові, що потребувало тактильного контакту. Тепер же цінністю стає не людина, а інформація та її кількість. Однак, як констатує В. Іванов, «парадокс полягає в тому, що поряд із ростом важливості інформаційного продукту, значна його частина не допомагає орієнтуватися в навколишній дійсності, а швидше спрямована на дезорієнтацію, на прийняття рішень, які не відповідають інтересам і переконанням індивіда» [4, с. 5]. Все це повністю змінило умови існування людини і, як наслідок, сформувало потребу пошуку нового змісту освіти та форм її організації. Особливої актуальності в означеному контексті набуває потреба формування недискримінаційного егітарно-освітнього середовища. У тлумаченні цього поняття ми підтримуємо позицію О. Кікінежді, яка визначає його як «недискримінаційне, творчо-розвивальне та здоров'язбережувальне середовище, що базується на принципах соціальної справедливості, гендерної рівності, дитиноцентризму, в умовах функціонування якого забезпечується повноцінний розвиток особистості, незалежно від її статі, віку, дієздатності, раси, віросповідання, етнічності тощо» [3, с. 78–79].

Отриманий досвід онлайн-навчання дозволив ще раз переконатись, що навчання – це не лише передача знань. Це живлення духу дитини енергією живої духовної сутності – вчителя, який любить, страждає, переживає, радіє, проживає з учнем спільне шкільне життя. Учитель без нормального «живого» спілкування зі своїми учнями, втрачає відчуття реальних дітей, їх потреб, втрачає зворотній зв'язок, який не обмежується лише виконанням завдань і проведенням онлайн-уроків.

Як відомо, формування знань є результатом інтеграції трьох потоків інформації – знань, які здобувачі освіти отримують у процесі: безпосереднього

дослідження природи; вивчення навчального матеріалу, висвітленого у підручниках, посібниках, Інтернет-ресурсах тощо; у процесі спілкування з викладачами/вчителями, товаришами, рідними. Оскільки в умовах навчання в онлайн-режимі (яке на даний час є домінуючим) вчитель остаточно втрачає функцію основного джерела знань, а також, зважаючи на потреби нашого суспільства, актуалізується проблема формування діалогічних умінь майбутніх учителів. Діалогічні уміння – це здатність до виконання складних комплексних дій з моделювання і реалізації діяльності, в основі якої лежить навчальний діалог. Це нестандартні, творчі дії, що стимулюють здатність педагога до прийняття рішень і творчої їх реалізації в діалогічних ситуаціях, мають властивості широкого переносу і є узагальненими [1, с. 5]. Ці вміння лежать в основі паритетної суб'єкт-суб'єктної взаємодії (спілкування) учасників освітнього процесу, яка реалізується в системах: 1. «Викладач – викладач», «викладач – студент», «студент – студент», «студент – спільнота закладу вищої освіти»; 2. «Учитель – учитель», «учень – учень», «учень – спільнота закладу загальної середньої освіти».

Спілкування – це складний процес встановлення та розвитку контактів між людьми, взаємодії особистостей, в основі якого лежить обмін думками, почуттями, волевиявленнями з метою інформування та отримання нових знань.

Фахівці з теорії та практики спілкування виокремлюють такі функції спілкування: контактну (створення атмосфери готовності передавати і сприймати інформацію та підтримувати зв'язок до завершення спілкування; інформаційну (обмін інформацією, запитаннями та відповідями); спонукальну (заохочення адресата до певних дій); координаційну (узгодження дій); пізнавальну (адекватне сприйняття і розуміння змісту повідомлень); емоційну (обмін емоціями); налагодження стосунків (розуміння свого місця в системі рольових, статутних, ділових, міжособистісних стосунків); регулятивну (залежно від мети, яку ставить перед собою адресант, він і організовує своє спілкування, дотримується певної стратегії й тактики). Усі ці функції між собою тісно взаємодіють у процесі спілкування.

Умовами ефективної діалогічної взаємодії дослідники визначають: рівноправну взаємодію суб'єктів діалогу; співвідношення змісту, способу, ритму, характеру спілкування з різними психофізіологічними і соціальними особливостями сприйняття та реагування учасників діалогу; готовність викладача до діалогу; підбір викладачем питань, винесених на обговорення, із врахуванням готовності студентів до діалогу, досвіду діалогічного спілкування, адекватної реакції на раптові й неоднозначні судження; вибір оптимального варіанту проблемно-пошукового стилю педагогічного спілкування; готовність студентів до діалогу, їх уміння актуалізувати нагромаджений життєвий і соціальний досвід тощо [1, с. 3–4; 5].

Таким чином, життєво необхідна потреба забезпечити спілкування суб'єктів освітнього процесу в умовах недискримінаційного егалітарно-освітнього середовища, актуалізує проблему формування діалогічних умінь майбутніх учителів. Одним із шляхів її вирішення є впровадження контекстної технології навчання [2] у процес вивчення усіх навчальних дисциплін професійної підготовки

фахівців. На розробку відповідного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу у цьому році спрямована науково-методична діяльність викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Література

1. Бурман Л. В. Формування діалогічних умінь : методичні рекомендації для студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Кривий Ріг : КДПУ, 2007. 26 с.
2. Вербицкий А. Педагогическая технология с позиций теорий контекстного обучения. *Педагогика и психология*. 2010. № 2. С. 53–60.
3. Кікінежді О. Актуальні проблеми підготовки майбутніх педагогів до створення недискримінаційного егалітарно-освітнього середовища у початковій школі. *Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування* : колективна монографія / за ред. В. М. Чайки, О. Я. Янкович. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2019. С. 78–91.
4. Практичний посібник з медіа грамотності для мультиплікаторів / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси. 2019. 100 с.
5. Степанюк А. В. Особливості педагогічної взаємодії в умовах кредитно-модульної системи навчання : зб. наук. праць Херсонського університету. Сер. Педагогічні науки. Херсон, 2008. Вип 49. С.41–46.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Ольга СУЛІМЕНКО

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

olyasylimenko@ukr.net

Сьогодні, в умовах кризової, військово-політичної ситуації в державі, стрімкого поширення пандемії COVID-19 та запровадження карантину на всій території України, освіта втрачає гуманістичний зміст і перетворюється на засіб дискримінації осіб з особливими освітніми потребами, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які з різних причин не здатні досягнути повною мірою зміст освітніх програм. Відзначимо, що згадана соціальна група є неоднорідною, і частина її, при створенні належних умов, може отримати повноцінну освіту. Тому необхідним є дотримання прав та задоволення інтересів дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Заявлену проблему можна вирішити за допомогою надання необхідної соціально-педагогічної підтримки дітям-сиротам і дітям, позбавлених батьківського піклування як умови створення недискримінаційного освітнього середовища, що й зумовило мету статті.

Увага науковців щодо означеної проблеми стосується передусім аналізу питань організації навчання дітей із гетерогенних груп (Л. Блінова, А. Сманцер);